

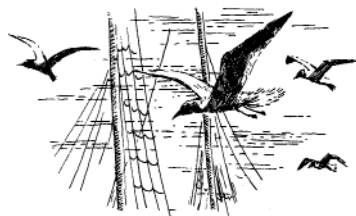
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ

Джек
ЛОНДОН
■
ПІВНІЧНА ОДИССЕЯ

Новели

Переклад з англійської

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2017

БІЛА ТИША

— Кармен більше двох днів не витримає.

Мейсон виплюнув шматок льоду і похмуро глянув на бідолашну тварину; потім підніс її лапу до рота і почав відгризати лід, що намерз між кігтями.

— Ніколи не бачив, аби собака з химерним іменем був чогось вартий, — мовив він, скінчивши своє заняття, і відштовхнув собаку геть. — Вони тільки переводяться нінащо, а потім здихають. Ти колись бачив, щоб із собакою, якого звати просто Касьяр, Сиваш або Хаскі, сталося щось лихе? Егеж, дзуськи! От поглянь на Шукума; він...

Хоп! Охлялий звір стрибнув угору, і білі зуби клацнули біля горла Мейсона.

— Ти що це робиш, га?

Жорстокий удар руків'ям нагая за вухом повалив собаку в сніг. Він трусився, з паші капала жовта слина.

— Я ж казав, поглянь на Шукума. Оцей не схибить! Закладаюся, ще до кінця тижня він зжере Кармен.

— А я пропоную робити ставку на інше, — озвався Мейлмют Кід, перевертаючи хліб, що відтавав біля вогню. — Закладаюся, ми ще до кінця нашої подорожі з'імо Шукума. Що скажеш, Рут?

Індіанка поклала у каву грудочку льоду, перевела погляд із Мейлмюта Кіда на свого чоловіка, потім на собак, але відповіді не зважилася. Ця очевидна істина не вимагала підтвержень. Їх чекали двісті миль дороги по непроїзному шляху, їжі для них самих лишилося на шість днів, а для собак і зовсім нічого, — отже, вибору не було. Двоє чоловіків і жінка підсунулися до вогнища і приступили до свого злиденного сніданку. Собаки лежали у запряжці, бо

настав час денного перепочинку, і заздрісно проводжали поглядом кожний шматок.

— Від завтра — ніяких сніданків, — сказав Мейлмют Кід. — І треба наглядати за собаками, а то вони геть знахабніли. Тільки дай їм волю, горлянку тобі перегризуть.

— А я ж колись був старостою Епвортської парафії і викладав у недільній школі!

І, мовивши це не знати для чого, Мейсон поринув у дрімотне споглядання своїх мокасинів, од яких піднімалася пара. Та Рут перервала його роздуми, наливши йому чашку кави.

— Дякувати Богові, чаю в нас досить! Я бачив, як він росте — там, у Теннессі. Чого б я зараз не дав за гарячу кукурудзяну перепічку! Не журися, Рут; скоро тобі не доведеться голодувати, та й мокасини носити не буде потреби.

Жінка, почувши ці слова, трохи повеселішала, і її очі засвітилися любов'ю до її білого володаря — першого білого чоловіка, якого вона зустріла, першого чоловіка на її пам'яті, який не вважав жінку за нерозумну тварину чи в'ючну худобу.

— Так, Рут, — повів далі чоловік тією химерною мовою, якою вони лишень і могли порозумітися, — зачекай трохи, скоро ми вийдемо звідси до далекого краю. Візьмемо каное білої людини і попливемо до Солоні Води. Так, погана вода, зла вода — наче великі гори весь час стрибають угору та вниз. А її так багато, пливти по ній так далеко! Ідеш десять снів, двадцять снів, сорок, — він полічив дні на пальцях, — і весь час вода, погана вода. Потім приїдемо до великого селища, людей там сила, як ото комарів улітку. Вігвами — ого-го які високі, як десять, двадцять сосон! Хай-ю скукум!..

Він затнувся, кинувши благальний погляд на Мейлмюта Кіда, потім почав старанно показувати знаками, як можна поставити одна на одну двадцять сосон. Мейлмют Кід глузливо всміхнувся; та очі Рут розширилися від подиву і втіхи. Вона майже не вірила у слова чоловіка, гадала, що він жартує, і така ласка тишила бідне жіноче серце.

— А потім сядемо у... у скриню і — пф! — поїхали. — Він підкинув порожню чашку в повітря і, спритно впіймавши

її, закричав: — А потім — пф-ф! — і приїхали. О, великі шамани! Ти їдеш у Форт-Юкон, а я до Арктик-сіті — двадцять п'ять снів — велика мотузка тягнеться, я хапаю мотузку і кажу: «Алло, Рут! Як ся маєш?» — а ти кажеш: «Це ти, чоловіченьку?» Я кажу: «Так». А ти кажеш: «Не можна спекти гарний хліб: соди немає». Я кажу: «Подивися в коморі, під борошном. Бувай!» Ти їдеш до комори і знаходиш соду. І весь час ти у Форт-Юконі, я — в Арктик-сіті. Отакі вони, шамани!

Рут так наївно всміхнулася цій чарівній історії, що обоє чоловіків розреготалися вголос. Та собака гризня надворі поклала край оповіді про дива далекого краю, а на той час, коли собак угамували, жінка вже встигла прив'язати нарти, і все було готово для подорожі.

— Ану, Лисий! Ану, руш!

Мейсон лягнув нагаєм і, коли собаки зрушили з місця, відштовхнув нарти поворотною жердиною. Рут їхала за ним слідом на другій запряжці, а Мейлмют Кід, допомагаючи їй рушити, лишався позаду. Дужий і суворий чоловік, здатний ударом звалити бика, він не міг бити нещасних тварин і жалів їх, що погоничі собак роблять не часто. Бувало, він ледь не плакав із жалю, дивлячись на них.

— Ану, вперед, кульгавці ви бідолашні! — пробурчав він після кількох марних спроб зрушити нарти. Але зрештою його терпіння було винагороджене, і собаки, хоч і з болісним виском, поспішили вслід за своїми товаришами.

Розмови припинилися. Знегоди шляху не дозволяють такої розкоші. А подорож у північному краю — це найтяжча праця з усіх, що є в світі. Щасливий той, хто ціною мовчання витримає день такої дороги — хоча б по битому шляху.

Але найтяжча праця — торувати шлях. При кожному кроці широкі плетені лижі провалюються, і сніг сягає колін. Потім треба витягти ногу, тримаючи її прямо — бо відхилення убік хоч на дюйм може призвести до біди, — поки лижа не очиститься від снігу. Тоді треба ступити вперед і піднімати другу ногу, також щонайменше на пів'ярда. Той, хто робить це вперше — навіть якщо не перечепиться однією лижею за іншу і не витягнеться на весь зріст у підступному снігу, — через сто ярдів геть знесиліє; той, хто за весь день жодного разу не трапить

під ноги собакам, може з чистим сумлінням і цілком зрозумілою гордістю залізати у спальний мішок; а тому, хто пройде двадцять снів по Довгій стежині, можуть заздрити боги.

Вечоріло, і мандрівники, скуті шанобливим острахом перед Білою тишею, торували собі шлях. У природи є багато способів переконати нас у тому, що ми смертні: безнастанні припливи і відпливи, люті шторми, жахи землетрусу, гуркіт небесної артилерії. Та серед цих явищ найбільше гнітить і жахає незворушний спокій Білої тиші, коли довкола все завмирає, яскраве небо горить мідяним блиском, навіть тихий шепіт звучить як блюзнірство, і сторопіла людина лякається власного голосу. Самотня крихта життя, що повзе по примарній пустелі мертвого світу, вона з острахом думає про свою зухвалість, усвідомлюючи, що її життя — це життя хробака, не більше. У неї мимоволі з'являються дивні думки, таїна всього суцього шукає втілення. І людиною оволодіває страх перед смертю, перед Богом, перед всесвітом, і надія на воскресіння та життя, і жага безсмертя — безсиле прагнення ув'язненого єства; і тоді людина лишається наодинці з Богом.

День минув. Вони вийшли до місця, де гирло річки звертало вбік, і Мейсон погнав свою запряжку через низький мис, аби зрізати кут. Але собаки не могли подолати крутий підйом. Рут і Мейлмют Кід знов і знов штовхали нарти вперед, та марно. Ще одне відчайдушне зусилля; нещасні тварини, ослаблі від голоду, напружили останні сили. Вище... вище... і нарти виринули на берег. Але ватажок потягнув запряжку вправо, і нарти наїхали на лижі Мейсона. Наслідки були вельми сумні: Мейсона збило з ніг, один із собак упав, заплутавшись в упряжі, і нарти зісковзнули вниз, тягнучи за собою собак.

Лясь! Лясь!.. Нагай безжально свистів над собаками, і найбільше постраждав винуватець події.

— Годі, Мейсоне, — втрутився Мейлмют Кід. — Він, бідолаха, і так ледь живий. Зачекай, краще припряжемо моїх.

Мейсон спокійно чекав, поки той договорить; а потім довгий нагай знову обвився навколо тіла собаки. Кармен — а то була саме вона — з жалібним скавчанням зіщулилася в снігу, потім перевернулася на бік.

Це була тяжка мить, прикра подія в дорозі: здихає собака, двоє товаришів сваряться. Рут благально дивилася то на одного, то на іншого з чоловіків. Але Мейлмют Кід опанував себе, хоча в його погляді був глибокий докір, і, схилившись до собаки, перерізав шворки. Ніхто не мовив ні слова. Запряжки зв'язали разом, підйом був подоланий, нарти знов рушили вперед, а ледь жива Кармен пленталася позаду. Поки вона може йти, її не пристрелять, і в неї лишається останній шанс на життя — дійти до привалу, де люди можуть убити лося.

Шкодуючи про свій вчинок, але з гордоців не зізнаючись у цьому, Мейсон пробирався вперед першим і не підозрював, яка загроза нависла над ним. Вони торували собі шлях через густий чагарник у долині. За п'ятдесят футів од них височіла могутня сосна. Вона стояла тут багато десятиліть, і довгі роки доля судила їй такий кінець — а може, і Мейсону також.

Він зупинився, щоб затягнути ослаблений ремінь на мокасині. Нарти стали, і собаки мовчки лягли на сніг. Панувала моторошна тиша; у морозному лісі не було чути ні звуку, холод і безмовність відкритого простору заморозили серце природи і скували її тремтливі уста. Раптом у повітрі пролунало зітхання — вони навіть не почули, а радше відчули його, як провісник руху серед непорушної пустки. А потім величезне дерево, схилене під тягарем років і снігу, виконало свою останню роль у трагедії життя. Мейсон почув загрозливий тріск і рвонувся убік, та щойно він випростався, дерево вдарило його по плечу.

Раптова небезпека, нагла смерть — як часто Мейлмют Кід дивився їм у лице! Голки на вітах іще тремтіли, коли він оддав наказ жінці й сам кинувся на поміч. Індіанка мало не знепритомніла і не стала марно голосити, як зробила б чи не кожна з її білих сестер. За наказом Мейлмюта Кіда вона всім тілом налягла на жердину, що слугувала замість важеля, полегшуючи тягар і прислухаючись до стогонів чоловіка, а Мейлмют Кід рубав дерево сокирою. Криця весело дзвеніла, вгризаючись у замерзлий стовбур, і кожний удар супроводжувався знеможеним голосним видихом Кіда.

Нарешті він поклав на сніг жалюгідні рештки того, що колись було людиною. Але ще страшнішою, ніж мука

його товариша, була німа скорбота на обличчі жінки та її погляд, сповнений і надії, і безнадійної туги. Говорили вони небагато: на Півночі скоро пізнають безцінь слів і дорожочінність вчинків. При температурі шістдесят п'ять градусів нижче нуля людина не може пролежати на снігу більше кількох хвилин і лишитися живою. Тому вони зрізали з нарт ремені, загорнули нещасного у хутро і поклали на підстилку з гілок. Перед ним розпалили вогнище, складене з гілля того ж самого дерева, що було причиною нещастя. Згори натягнули примітивну завісу — шматок полотна, що затримував тепло і відкидав його вниз, — хитрість, відома всім, хто вивчає фізику в природі.

Люди, яким доводилося ділити ложе зі смертю, впізнають її поклик. Мейсон був страшно скалічений. Це виявилось вже при побіжному огляді. Його права рука, нога і хребет були зламані, тіло від попереку паралізоване; внутрішні органи, мабуть, теж зазнали тяжких ушкоджень. Лише поодинокі стогони свідчили про те, що він живий.

Жодної надії; тут уже нічого не вдієш. Безжальна ніч тяглася поволі — Рут пережила її зі стоїчним відчаєм, властивим її племені, а на бронзовому обличчі Мейлмюта Кіда пролягло кілька нових зморшок. Власне, Мейсон страждав менше від усіх, бо він був далеко, у Східному Теннессі, у Великих Туманних Горах, і знову переживав своє дитинство. І глибокий розпач бринів у мелодії давно забутого південного міста, коли він марив про купання у ставку, про полювання на єнота і вилазки за кавунами. Для Рут це була чужа мова, але Кід усе розумів і відчував — так гостро, як тільки може відчувати людина, на довгі роки відірвана від усього, що зветься цивілізацією.

Вранці Мейсон прийшов до тями, і Мейлмют Кід посунувся ближче до нього, намагаючись уловити ледь чутний шепіт:

— Пам'ятаєш, як ми зустрілися на Танані? У наступний кригохід буде чотири роки. Тоді я не дуже любив її. Просто вона була гарненька, і я подумав: а чом би й не розважитися трохи? Але ж ти знаєш, потім я тільки й думав, що про неї. Вона була доброю дружиною, — завжди поруч. І в нашому ремеслі, сам знаєш, їй нема рівних. Пам'ятаєш, як вона перепливла бистрину Лосиний Ріг, аби зняти нас

із тобою зі скель, та ще й під пострілами, — кулі так і перішили по воді... А той голод у Нуклукайто? А як вона бігла по льоду, щоб принести нам звістку? Так, вона була доброю дружиною, — кращою, ніж та, інша... Ти не знав, що я був одружений? Я ж не казав тобі? Так, спробував було одружитися — там, у Штатах. Ось чому я тут. А ми ж разом росли... Поїхав, аби дати їй привід до розлучення. Тепер вона його матиме.

Але з Рут усе було по-іншому. Я думав, скінчимо тут усі справи і наступного року поїдемо звідси — я і вона... а тепер уже пізно. Ти її не відправляй до її племені, Кіде. Це буде з біса тяжко для жінки — повернутись туди. Тільки подумай — чотири роки їсти з нами шинку, боби, борошно й сушені фрукти, а потім — знов рибу та олениче м'ясо! Не можна їй повертатися — вона вже звикла жити по-нашому, спізнала кращого життя. Подбай про неї, Кіде. А може, ти... та ні, ти завжди остерігався жінок... ти ж мені так і не сказав, чого приїхав сюди. Будь добрим до неї, скоріше відправ її у Штати. Та якщо захоче, нехай повернеться... може, колись вона скучить за рідним домом.

А малий... він іще тісніше пов'язав нас, Кіде. Я так хочу думати, що це буде хлопчик. Тільки подумай! Плоть від плоті моєї, Кіде. Йому не можна тут лишатись. А якщо дівчинка... та ні, цього не може бути. Продай мої шкури; за них дадуть тисяч п'ять, і ще стільки ж на моєму рахунку в Компанії. Владнай мої справи разом зі своїми. Думаю, наша заявка себе виправдає. Допоможи йому отримати гарну освіту... і ще, Кіде, — це найголовніше, — не дозволяй йому вертатися сюди. Ця країна не для білих людей.

Мені гаплик, друже. У кращому разі — три дні, може, чотири. Ви мусите йти далі. Мусите! Пам'ятай, це моя дружина, мій син... Господи! Якби ж то був хлопчик! Вам не можна лишатися зі мною. Це моя остання воля — йдіть!

— Дай мені три дні, — благально мовив Мейлмют Кід. — Може, тобі стане краще; хтозна, що воно буде.

— Ні.

— Тільки три дні.

— Ідіть!

— Два дні.

ЗМІСТ

Новелістика Джека Лондона. *Передмова Н. Білик* 3

ПІВНІЧНА ОДІССЕЯ

Біла тиша. <i>Переклад Д. Радієнко</i>	23
Північна Одіссея. <i>Переклад В. Горбатько</i>	33
Закон життя. <i>Переклад В. Горбатько</i>	67
Чоловік зі Шрамом. <i>Переклад Д. Радієнко</i>	75
Тисяча дюжин. <i>Переклад Д. Радієнко</i>	87
Каньйон з Чистого Золота. <i>Переклад В. Горбатько</i>	104
Любов до життя. <i>Переклад Д. Радієнко</i>	125
Денний спочинок. <i>Переклад Д. Радієнко</i>	144
Непередбачене. <i>Переклад В. Горбатько</i>	160
стежиною примарних сонць. <i>Переклад В. Горбатько</i>	182
Пошитий у Дурні. <i>Переклад В. Горбатько</i>	202
Відступник. <i>Переклад В. Горбатько</i>	215
Дім Мапуї. <i>Переклад В. Горбатько</i>	236
Маукі. <i>Переклад В. Горбатько</i>	260
Маккоїв нащадок. <i>Переклад В. Горбатько</i>	276
Коли світ був молодий. <i>Переклад В. Горбатько</i>	307
Презумпція невинуватості. <i>Переклад В. Горбатько</i>	325
Мексиканець. <i>Переклад В. Горбатько</i>	345
Вічність форм. <i>Переклад В. Горбатько</i>	374
Волоцюга і фея. <i>Переклад В. Горбатько</i>	388
Примітки. <i>Н. Білик</i>	403